

В. Бєлінгіо, асп.
 Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЗАКОН РЕСПУБЛІКИ ЕСТОНІЇ "ПРО АДМІНІСТРАТИВНУ ПРОЦЕДУРУ": ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Досліджено положення Конституції Республіки Естонії на предмет закріплення норм, які стосуються взаємодії суб'єктів публічної адміністрації із громадянами, та захисту прав останніх. Порівняно окремі положення Конституції Республіки Естонії із положеннями Основного Закону України. Особливої уваги у роботі приділено Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру", який було прийнято 06.06.2001 року. Представлено принципи адміністративної процедури, закріплені в Законі Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру": принцип захисту прав людини, принцип законності, принцип пропорційності та окрема група принципів – принципи належної адміністрації. Окремо виділено принципи належної адміністрації, які лежать в основі взаємодії суб'єктів публічної адміністрації з громадянами, ними є: право бути вислуханим, право на ознайомлення з документами, право на отримання роз'яснень, принцип гласності та принцип захисту персональних даних, право на представництво, принцип оскаржуваності. Зроблено висновок про доцільність систематизації законодавства про адміністративну процедуру в єдиному нормативно-правовому акті. На основі зроблених висновків запропоновано розробити та прийняти в Україні уніфікований нормативно-правовий акт про адміністративну процедуру (закон чи кодекс).

Ключові слова: Естонія, принципи адміністративної процедури, принципи належної адміністрації, захист прав, адміністративний орган.

Вступ. У правовій державі взаємодія громадян з органами державної влади та органами місцевого самоврядування вимагає чіткої законодавчої регламентації. Окремої уваги заслуговує питання правового регулювання адміністративно-процедурної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, в результаті якої, шляхом розгляду та розв'язання індивідуальних справ фізичних та юридичних осіб, забезпечується захист їх прав та свобод. З огляду на те, що на даний момент українське законодавство про адміністративну процедуру не є однорідним, на відміну від Республіки Естонії, в якій було прийнято уніфікований акт про адміністративну процедуру, актуальним є вивчення зарубіжного досвіду з цього питання та можливість запозичення його для України.

Огляд літератури. Питанням адміністративної процедури та її не урегульованості у вітчизняному законодавстві неодноразово приділялась увага науковців, зокрема, таких як: В. Б. Авер'янов, О. Ф. Андрійко, І. В. Бойко, О. В. Джафарова, Т. О. Коломоєць, В. К. Колпаков, А. Т. Комзюк, О. С. Лагода, Р. С. Мельник, С. С. Овчарук, С. Г. Стеценко, Г. В. Фоміч та інші. Предметом дослідження також був та залишається зарубіжний досвід законодавчої регламентації адміністративної процедури. Серед таких дослідників можемо виокремити Р. О. Куйбіду та В. П. Тимощука.

Водночас питання законодавчої регламентації адміністративної процедури в зарубіжних країнах не втрачає своєї актуальності та залишається малодослідженим.

Метою статті є аналіз положень Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" через дослідження принципів адміністративної процедури, які з нього випливають, а також обґрунтування необхідності систематизації в Україні законодавства про адміністративну процедуру.

Методологію дослідження становлять загальнонаукові (аналіз та синтез, порівняльний метод) та спеціальні (метод юридичного аналізу) методи дослідження, використання яких дозволяє здійснити аналіз та порівняння зарубіжного та національного законодавства.

Виклад основного матеріалу. Як вже зазначалось, відносини, які виникають між суб'єктами публічної адміністрації та громадянами під час розгляду та вирішення індивідуальних справ останніх вимагають встановлення чітких правил на рівні законодавства. Основи такої правової регламентації в європейських країнах закладені в

положеннях Конституцій (Грузії [1], Латвії [2], Німеччини [3], Польщі [4] тощо).

Не є виключенням Республіка Естонія, в положеннях Конституції якої, закріплено наступні вимоги:

- закон захищає кожного від свавілля з боку державної влади (ст. 13) [5];
- обов'язком законодавчої, виконавчої, судової влади та органів місцевого самоврядування є забезпечення прав і свобод, передбачених Конституцією (ст. 14) [5];
- права і свободи можуть бути обмежені лише у відповідності до Конституції. Такі обмеження мають бути необхідними в демократичному суспільстві і не повинні спотворювати природу обмежених прав і свобод (ст. 11) [5];
- кожен має право на вільний доступ до інформації, яка поширюється для громадського користування. Згідно з процедурою, передбаченою законом, всі державні установи, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи зобов'язані надавати будь-якому громадянину Естонії інформацію про свою діяльність за його проханням, за винятком інформації, розголошення якої заборонено законом, та інформації, призначеної виключно для внутрішнього використання. Згідно з процедурою, передбаченою законом, будь-який громадянин Естонії має право на доступ до інформації про себе, яка зберігається державними установами та органами місцевого самоврядування, а також тієї, яка зберігається в державних та місцевих архівах. Це право може бути обмежене відповідно до закону з метою захисту прав і свобод інших осіб, для захисту таємниці походження дитини, а також з метою запобігання злочину, затримання злочинця або встановлення істини в рамках кримінального провадження. Якщо інше не встановлено законом, іноземці та особи без громадянства, які знаходяться в Естонії, користуються переліченими правами нарівні з громадянами Естонії (ст. 44) [5];
- кожен має право звертатися до державних органів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з інформаційними листами та петиціями. Порядок відповіді на такі листи та петиції передбачений законом (ст. 46) [5].

Проводячи паралель між процитованими нормами Конституції Республіки Естонії та Основним Законом України, можна побачити подібність підходів до унормування відносин між суб'єктами публічної адміністрації та громадянами.

Так:

- ст. 14 Конституції Республіки Естонії відповідає ст. 3 Конституції України, в якій закріплено, що утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [6];

- дещо подібною до ст. 11 Конституції Республіки Естонії є ст. 66 Конституції України, якою передбачено, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України [6];

- процитовані положення ст. 44 Конституції Республіки Естонії частково збігаються з положеннями ст. 32 Конституції України. Так, у кожного громадянина є право знайомитися в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях з відомостями про себе, які не є державною або іншою захищеною законом таємницею [6]. Однак, в Основному Законі України не встановлений обов'язок для органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб надавати громадянам інформацію про свою діяльність;

- тотожною до ст. 46 Конституції Республіки Естонії є ст. 40 Конституції України, в якій закріплено право кожного на звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів.

Тож, порівнюючи положення Конституції Республіки Естонії із Основним Законом України, можна зробити висновок про їх схожість. Як в Україні, так і в Естонії права громадян визнаються та захищаються державою в особі її органів, їх обмеження допускається у виключних випадках, громадяни мають право на доступ до інформації, розпорядником якої є суб'єкти публічної адміністрації (доступ до якої не обмежено).

Норми, закріплені в Конституції, є основою для врегулювання адміністративно-процедурної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, та, на відміну від України, знайшли подальше уточнення в окремому Законі "Про адміністративну процедуру", прийнятому Рійгікогу (парламент Республіки Естонії) 06 червня 2001 року і набрав чинності 01 січня 2002 року [7].

У Законі Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" вживається поняття "адміністративний орган" ("administrative authority"), яким є будь-яке агентство, орган або посадова особа, уповноважена виконувати обов'язки публічної адміністрації згідно із Законом, положенням, виданим на підставі Закону або публічно-правовим договором (ст. 8) [7].

У чинному українському законодавстві відсутнє визначення "адміністративного органу". Таке визначення було наведено в Наказі Міністерства економіки України "Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення стандартів адміністративних послуг" від 12.07.2007 року № 219, який в 2013 році втратив чинність. Так, адміністративний орган розглядався як *орган виконавчої влади, орган місцевого самоврядування, підприємство, установа, організація, що на виконання актів законодавства надає адміністративну послугу* [8].

З визначення наданого українським законодавцем стає очевидно, що він пов'язує поняття "адміністративного органу" виключно з наданням адміністративних послуг. Проте, як вбачається із визначення, наведеного в Законі Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру", адміністративний орган прирівнюється до суб'єкта публічної адміністрації, тобто будь-кого, хто виконує функції в сфері публічного адміністрування в інтересах суспільства з метою приведення у виконання державної політики. На наше переконання, саме такий підхід до розуміння "адміністративного органу" і має буди запроваджений в Україні.

Для адміністративної процедури характерні принципи, тобто закріплені в нормах права головні ідеї (засади), що визначають правила вчинення дій, прийняття рішень, укладення адміністративних договорів, спрямованих на реалізацію приватними особами належних їм прав та обов'язків у сфері публічного адміністрування та задоволення публічного інтересу [9, с. 20].

Закон Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" пронизаний рядом принципів, розглянемо їх далі.

Найважливішим принципом, що лежить в основі Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру", є захист прав людини, що впливає зі змісту процитованих статей Конституції Республіки Естонії. Так, відповідно до ст. 1 Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" його метою є забезпечення захисту прав осіб шляхом створення єдиної адміністративної процедури, яка дозволяє особам брати участь в ній та здійснення судового контролю [7].

Також у ч. 1 ст. 3 Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" закріплено, що в адміністративній процедурі основні права і свободи, а також інші суб'єктивні права особи можуть бути обмежені лише на підставі закону [7]. Таким чином, адміністративно-процедурна діяльність має як формальну, так і за своєю суттю відповідати нормам закону, тобто іншим важливим принципом, що лежить в основі закону, є законність.

Крім ч. 1 ст. 3 Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру", принцип законності знайшов свій прояв через інші положення закону. Зокрема, в ст. 4 Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" закріплене право на розсуд (дискреція), наданий адміністративним органам [7], яке має як внутрішні, так і зовнішні обмеження. Згідно з ч. 2 ст. 4 закону право на розсуд здійснюється відповідно до меж дозволу, мети розсуду та загальних принципів права з врахуванням відповідних обставин та законних інтересів [7]. Дискреція має певний рівень загрози для прав людини, адже суб'єкту публічної адміністрації надається право діяти на власний розсуд під час прийняття рішення або самостійно обирати рішення між кількома варіантами, а тому важливо на законодавчому рівні встановити межі такої діяльності.

Також у ст. 54 Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" встановлюються вимоги до законного адміністративного акту. Адміністративний акт є законним, якщо він виданий компетентним адміністративним органом відповідно до чинного законодавства [7].

Принцип законності також лежить в основі багатьох інших положень Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру".

Третім можна вказати принцип пропорційності. Даний принцип впливає із ст. 11 Конституції Республіки Естонії, згідно з яким деякі обмеження прав і свобод громадян необхідні в демократичному суспільстві, але не повинні спотворювати природу обмежених прав і свобод. Згідно з ч. 2 ст. 3 Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" адміністративні акти та заходи мають бути належними, необхідними та пропорційними відносно поставленої цілі [7].

Вказаний принцип забезпечує баланс інтересів приватної особи та мети, на яку спрямована дія адміністративного акту, а тому його закріплення на рівні закону є безпосередньою гарантією прав людини.

Четвертою є група принципів, які є основою діяльності публічної адміністрації – це принципи належної адміністрації.

Згідно з Законом Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" правами учасників адміністративного провадження, зокрема, є:

- 1) Право бути вислуханим (ст. 40). Так, учаснику адміністративного провадження надається можливість

перед видачею адміністративного акта, а також перед вжиттям будь-яких заходів, які можуть зашкодити його правам, висловити свою думку та заперечення з цього приводу [7]. З однієї сторони, вказані положення гарантують учаснику адміністративного провадження право бути вислуханим, з іншої сторони, покладають обов'язок на суб'єктів публічної адміністрації забезпечити реалізацію цього права. Ч. 3 ст. 40 Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" передбачені виняткові випадки, в яких право бути вислуханим може бути обмежене суб'єктом публічної адміністрації. Наприклад, якщо вимагаються оперативні дії з метою запобігання шкоди, яка може бути завдана внаслідок затримки, або з метою захисту громадських інтересів; якщо рішення прийнято на користь учасника адміністративного провадження; якщо адміністративний акт видається в загальному порядку або кількість учасників провадження перевищує п'ятдесят тощо [7].

2) Право на ознайомлення з документами (ст. 37). Кожен має право на всіх етапах адміністративного провадження ознайомлюватись з документами та матеріалами, якщо такі існують, які мають відношення до провадження та які зберігаються у адміністративного органу [7]. Відзначимо, що цим правом наділяються не лише учасники адміністративного провадження, а всі – це право кожного. Адміністративний орган може заборонити ознайомлюватись з матеріалами, документом або його частиною, якщо розголошення інформації, яка в них міститься, заборонена законом [7].

3) Право на отримання роз'яснень (ст. 36). На прохання учасника адміністративного провадження адміністративний орган зобов'язаний надати роз'яснення з наступних питань: права та обов'язки учасника провадження в адміністративній процедурі; обробка персональних даних в адміністративній процедурі та права суб'єктів персональних даних; строк, протягом якого адміністративне провадження ймовірно триватиме і які можливості для прискорення адміністративного провадження існують; які заяви, докази та інші документи повинні подаватися в адміністративному провадженні; які процесуальні дії повинні виконуватись учасниками провадження [7]. На наш погляд, обов'язок адміністративних органів надавати роз'яснення з перелічених питань не повинен пов'язуватись з проханням учасника адміністративного провадження, а має щоразу виконуватись ним під час кожного провадження. Адже не кожна особа володіє інформацією щодо своїх прав, обов'язків, можливих варіантів поведінки під час адміністративного провадження. Більше того у зв'язку з браком інформації особа може мати помилкове уявлення про очікуваний результат.

4) Принцип гласності та принцип захисту персональних даних (ст. 7). Адміністративний орган несе відповідальність за розміщення у своїх приміщеннях важливої інформації, пов'язаної з адміністративним провадженням, також адміністративний орган розміщує таку інформацію на своїй офіційній сторінці в мережі Інтернет, в разі наявності такої сторінки. Водночас адміністративний орган зобов'язаний зберігати державну і комерційну таємницю та конфіденційність секретних даних, отриманих він іноземних держав, а також інформацію, призначену для внутрішнього використання [7<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/527032019002/consolide/current>].

5) Право на представництво (ст. 13). В адміністративній процедурі учасник адміністративного провадження має право на представника. Представник може представляти учасника провадження в усіх процедурних діях, крім тих, які відповідно до закону мають виконуватись учасником провадження особисто [7].

6) Принцип оскаржуваності (ст. 71). Особа, яка вважає, що його або її права були порушені, або його чи її

свободи були обмежені адміністративним актом або в ході адміністративного провадження, може подати апеляцію [7]. Згідно з ст. 72 Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру" оскарженню підлягає адміністративний акт чи його частина, та окремо можуть бути оскаржені: затримка; бездіяльність; відмова у відводі посадової особи; повернення заяви про видачу адміністративного акту; інші дії, передбачені законом [7]. З даних норм випливає, що особа може оскаржити як адміністративний акт, так і дії чи бездіяльність суб'єкта публічної адміністрації під час провадження адміністративної справи. Вважаємо, що запровадження "затримки з боку адміністративного органу" як окремої підстави для оскарження є актуальним для українських реалій та матиме позитивний ефект в разі закріплення цього положення в національному законодавстві, адже в Україні громадяни регулярно стикаються з порушенням строків зі сторони суб'єктів публічної адміністрації.

Якщо законом не передбачена інша юрисдикція, апеляція подається через адміністративний орган, який видав оскаржуваний адміністративний акт або вжив оскаржуваний захід, до адміністративного органу, який здійснює нагляд за адміністративним органом, який видав оскаржуваний адміністративний акт або вжив оскаржуваний захід [7].

Отже, право на адміністративне оскарження служить альтернативою звернення до суду. Особі надається право вибору: подати апеляцію до суду, чи подати апеляцію в порядку позасудового адміністративного оскарження. В разі отримання особою незадовільного рішення за результатом позасудового адміністративного оскарження, особа може звернутися до суду.

Завершуючи розгляд принципів, закріплених в Законі Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру", відмітимо, що їх наявність забезпечує дві важливі гарантії: 1) гарантія належної та законної діяльності суб'єктів публічної адміністрації, 2) гарантія дотримання прав та свобод особи під час прийняття адміністративних актів або вжиття заходів впливу.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що нормативно-правове регулювання відносин громадян із суб'єктами публічної адміністрації має бути чітким та детальним, але водночас простим для розуміння кожного. Прийняття єдиного нормативно-правового акту про адміністративну процедуру, як це було зроблено в Естонії, в якому закріплено поняття адміністративного органу, принципи адміністративної процедури, в тому числі принципи належної публічної адміністрації, процедура та строки прийняття адміністративних актів, процедура адміністративного оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації тощо, забезпечує належний захисту прав та інтересів громадян.

На наше переконання, досвід Естонії в регламентації адміністративно-процедурної діяльності може бути врахований Україною під час розробки власного уніфікованого акту (кодексу або закону) про адміністративну процедуру. Зауважимо, мова йде про запозичення концептуальних ідей та перенесення їх у національне середовище, а не про механічне копіювання положень Закону Республіки Естонії "Про адміністративну процедуру", адже це може не призвести до бажаного результату з огляду на особливості кожної правової системи.

Список використаних джерел:

1. Constitution of Georgia, 24.08.1995 / Parliament of the Republic of Georgia. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=35> (28.09.2019).
2. The Constitution of the Republic of Latvia, 15.02.1992 / Constitutional Assembly of Latvia. URL: <http://saeima.lv/en/legislative-process/constitution> (28.09.2019).
3. Basic Law for the Federal Republic of Germany, 23.05.1949 / German Bundestag. URL: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf> (28.09.2019).

4. The Constitution of the Republic of Poland, 02.04.1997. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> (28.09.2019).
5. The Constitution of the Republic of Estonia, 28.06.1992. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/521052015001/consolide/current> (30.09.2019).
6. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4603> (дата звернення: 30.09.2019).
7. Administrative Procedure Act: Law of the Republic of Estonia, 06.06.2001 / Riigikogu. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/527032019002/consolide/current> (30.09.2019).

8. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення стандартів адміністративних послуг: наказ Міністерства економіки України від 12 липня 2007 р. № 219 / Міністерство економіки України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0219665-07> (дата звернення: 30.09.2019).

9. Бойко І. В., Зима О. Т., Соловйова О. М. Адміністративна процедура : конспект лекцій / за заг. ред. І. В. Бойко. Харків : Право, 2017. 132 с.

Received: 03/10/2019

1st Revision: 26/10/2019

Accepted: 10/11/2019

V. Bielinho, PhD student (Law)
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

ADMINISTRATIVE PROCEDURE ACT OF THE REPUBLIC OF ESTONIA: EXPERIENCE FOR UKRAINE

The article deals with the provisions of the Constitution of the Republic of Estonia which concern the cooperation of public administration with citizens and the protection of the citizens' rights. The comparison of the particular provisions of the Constitution of the Republic of Estonia with the provisions of the Constitution of Ukraine is made. As a result of comparing the provisions of the Constitution of the Republic of Estonia with the provisions of the Constitution of Ukraine, it is concluded that they are similar in terms of citizens' rights protection. In both Constitutions, citizens' rights are recognized and protected by the state, rights and freedoms may only be circumscribed in exceptional cases, citizens have the right to free access to the information held by public administration (access to which is not restricted). Special attention is given to Administrative Procedure Act of the Republic of Estonia, which was passed on 06 June 2001. The principles of the administrative procedure, enshrined in Administrative Procedure Act of the Republic of Estonia, are presented. They include the principle of human rights protection, the principle of legality, the principle of proportionality and separate group of principles – principles of good administration. The principles of good administration, which underlie the cooperation of public administration with citizens, are also highlighted. They include the right to be heard, the right to examine documents, the right to get explanations, the principle of accessibility and data protection, the right to representation, the principle of appeal. It is substantiated that the principles of administrative procedure, enshrined in Administrative Procedure Act of the Republic of Estonia, provide two important guarantees: 1) a guarantee for good and legal activity of public administration, 2) a guarantee for enforcement of person's rights and freedoms during issuing administrative acts or taking measures. The conclusion on the expediency for the systematization of the legislation on administrative procedure in a one normative legal act is made. On the basis of drawn conclusions, it is proposed to draft and adopt in Ukraine a unified normative legal act on administrative procedure (a law or a code), taking into consideration Estonia's experience in this matter.

Keywords: Estonia, principles of administrative procedure, principles of good administration, protection of rights, an administrative body.

References:

1. Constitution of Georgia, 24.08.1995 / Parliament of the Republic of Georgia. URL: <https://matsne.gov.ge/en/document/view/30346?publication=35> (in English)
2. The Constitution of the Republic of Latvia, 15.02.1992 / Constitutional Assembly of Latvia. URL: <http://saeima.lv/en/legislative-process/constitution> (in English)
3. Basic Law for the Federal Republic of Germany, 23.05.1949 / German Bundestag. URL: <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf> (in English)
4. The Constitution of the Republic of Poland, 02.04.1997. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> (in English)
5. The Constitution of the Republic of Estonia, 28.06.1992. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/521052015001/consolide/current> (in English)
6. Konstytucia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996. No. 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4603> (in Ukrainian)
7. Administrative Procedure Act: Law of the Republic of Estonia, 06.06.2001 / Riigikogu. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/527032019002/consolide/current> (in English)
8. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii z rozroblennia standartiv administratyvnykh poslug: nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 12.07.2007. no. 219. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0219665-07> (in Ukrainian)
9. Boiko I. V., Zyma O. T., Soloviova O. M. *Administratyvna procedura : konspekt lekciï* [Administrative procedure: lecture notes]. 2017. Kharkiv: Pravo. (in Ukrainian)

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
Legal Studies, №3(110), pp. 8-16(2019)
УДК 347.999
DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2195/2019/3.110-2>

ISSN 1728-2195

© Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Publishing center "Kyiv University", 2019

C. Кравцов, канд. юрид. наук, доц.
ORCID 0000-0002-8270-193X

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Харків, Україна

ОСПОРЮВАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖУ ЯК ФОРМА СУДОВОГО КОНТРОЛЮ НАЦІОНАЛЬНИМИ СУДАМИ

Висвітлюється питання оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу. Так, інститут оспорювання та, звідси, скасування арбітражного рішення частково врегульовано Європейською конвенцією 1961 р. та Нью-Йоркською Конвенцією 1958 р. Метою оспорювання або перевірки арбітражних рішень у місці його винесення є недопущення визнання і приведення до виконання арбітражних рішень, які були винесені з суттєвими порушеннями, перш за все процесуального характеру. Результатом проведення оспорювання може стати скасування (повністю або частково) такого арбітражного рішення судом у місці, де воно було винесене, що в свою чергу тягне за собою зазвичай неможливість його визнання і приведення до виконання. У механізмі правового регулювання МКА скасування арбітражного рішення – інститут внутрішнього права кожної окремої країни. Арбітражне рішення може бути скасоване тільки державним судом країни-місця ухвалення арбітражного рішення чи державним судом країни, за законодавством якої арбітражне рішення було ухвалено. Перелік підстав для скасування арбітражного рішення визначається законодавством країни суду, в якому розглядається справа про скасування арбітражного рішення. Цей перелік є вичерпним. Крім того в статті дається аналіз судової практики щодо підстав скасування рішення міжнародного комерційного арбітражу, яка дозволяє зробити висновки про певну недосконалість чинного процесуального законодавства, яке потребує подальшого вдосконалення.

Ключові слова: міжнародний комерційний арбітраж, публічний порядок, арбітрабельність.

ВСТУП. Інститут оспорювання рішень міжнародного комерційного арбітражу є важливішим питанням у арбітражному механізмі врегулювання спорів, яке регламентується багатосторонніми конвенціями, двосторонніми

договорами та національним законодавством, при цьому Нью-Йоркська Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень 1958 р. є найбільш глобальним і найуспішнішим інструментом.